

مسئولیت قانونی ناشی از اعمال ارتكابی دانش آموزان در مدرسه

(تاریخ دریافت ۱۴۰۱/۰۶/۱۱، تاریخ تصویب ۱۴۰۱/۰۹/۱۲)

فرهاد فولادی

چکیده

سیستم آموزشی در هر کشور بخش بزرگی از دولت را تشکیل می دهد و به تبع آن ؛ مسائل، مشکلات و دغدغه های این حوزه نیز بسیار است. در بحث خساراتی که در این حوزه ممکن است وارد شود، خود می تواند به طور اخص یک قانون یا بخشی از یک قانون باشد و حقوقدانان این خسارات را به نام خسارات آموزشی می شناسند، همچون قانون فرانسه که بخشی از قانون مدنی این کشور به این بحث می پردازد، اما در ایران ما به طور اخص این قانون را نه به طور جداگانه و نه به شکل بخش مشخص از یک قانون نداریم ؛ لذا حقوقدانان ایران پرونده های مطروحه در این حوزه را از برخی موارد قانون مدنی، قانون مسئولیت مدنی و آیین نامه اجرایی مدارس استفاده می نمایند. از آنجایی که معلم و مربی در زمان موظفی خود میباید از دانش آموزان خود مراقبت و حراست کند. مطابق ماده یک قانون مسئولیت مدنی که بیان می دارد « هر کس بدون مجوز قانون عمداً یا در نتیجه بی احتیاطی به جان یا سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجارتي یا بهر حق دیگر که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده لطمه ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود می باشد» موظف به جبران خسارت وارده به فرد (دانش آموز) می باشد چه مستقیماً خودش خسارت را وارد نماید یا به مباشرت موجب این خسران گردد. این مسأله در آیین نامه اجرائی مدارس و قوانین مربوط قید گردیده است. در این مقاله قصد داریم به بررسی و شناخت مسئولیت قانونی ناشی از اعمال ارتكابی دانش آموزان در مدرسه بپردازیم.

واژگان کلیدی: دانش آموزان، جبران خسارت، مدرسه، مسئولیت مدیران مدارس

بخش اول: کلیات

در ترمینولوژی حقوقی «مسئولیت مدنی» به معنای مسئولیت در مقام خسارتی است که شخص به دیگری وارد می کند. هم چنین مسئولیت شخص بر اثر تخلف از انجام تعهدات ناشی از قرارداد می باشد.^۱ «مسئولیت» در معنای عام و وسیع خود، عبارت است از، الزام به جبران ضرر. اعم از این که منشأ ضرر وقایع حقوقی باشد؛ یا اعمال حقوقی. که در این معنا، شامل مسئولیت قراردادی و قهری نیز خواهد بود.^۲ در هر مورد که شخص ناگزیر از جبران خسارت باشد، می گویند در برابر او مسئولیت مدنی دارد. «مسئولیت لازمه داشتن اختیار است. انسان آزاد و عاقل از پیامد کارهای خود آگاه و مسئول آن است.»^۳ در حقوق کامن لا اصطلاح مسئولیت با خطا و تقصیر درهم آمیخته می باشد و مسئولیت ناشی از خطا^۴ به اختصار «حقوق خطاها»^۵ نامیده می شود. حتی با عنوان های ویژه دیگری مانند تجاوز، مزاحمت، اهانت و جعل مطرح می شود.^۶ در قانون مدنی کشور ما به پیروی از فقه امامیه، عنوان های ضمان قهری را در تسبیب، غصب و استیفا خلاصه می کند. در نظریه های جدید نویسندگان کوشیدند تا از قالب سنتی خارج شوند و نظریه های عمومی مسئولیت را ارائه کنند. علمای حقوق مدتها مسئولیت مدنی را رشته فرعی از حقوق مدنی می دانستند. ولی امروز این مسئولیت مهم ترین بخش از تعهدات را چه از لحاظ علمی و چه از لحاظ نظری، تشکیل می دهد. در واقع مسئولیت مدنی ضمانت اجرای «حقوق فردی» است تا افراد بتوانند به سهولت حقوق خود را استیفا کنند.

^۱ - محمدجعفر جعفری لنگرودی، ترمینولوژی حقوقی، ص ۶۴۵

^۲ - علیرضایزدانیان، حقوق مدنی قواعد مسئولیت مدنی، جلد اول، چاپ اول، نشر میزان، ۱۳۸۶، ص ۸۶

^۳ - محمدعلی انیسی، مسئولیت مدنی در قلمرو فعالیت ها و قراردادهای ورزشی، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی دامغان، ۱۳۸۹، ص ۸

^۴ - tortious liability

^۵ - torts law

^۶ - ناصر کاتوزیان، الزام های خارج از قرارداد - ضمان قهری، چاپ هشتم، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۶، ص ۶۶

الف) اهمیت علمی: امروزه دعاوی ناشی از مسئولیت، بزرگترین قسمت دعاوی مدنی را تشکیل می‌دهد. «توسعه روزافزون مسئولیت مدنی در وهله اول مرهون کثرت خسارت‌هایی است که بر اثر ترقی جامعه صنعتی و ماشینی پیش می‌آید و در وهله دوم بستگی به رفتار زیان‌دیده دارد».^۱

ب) اهمیت نظری: در قانون بسیاری از کشورها «مسئولیت مدنی» به گونه‌ای است که شامل همه موارد مسئولیت نمی‌شود. به طور مثال: در قانون فرانسه ۱۵ ماده وجود داشت و محاکم فرانسه ناگزیر بودند که دعاوی بی‌شماری از مسئولیت را که از یک قرن گذشته تا کنون مطرح شده است؛ با این ۱۵ ماده حل و فصل کنند. رویه قضایی و عقاید علمای حقوق به طور تقریبی فرضیه مسئولیت مدنی را در کنار قانون و حتی در پاره‌ای موارد مغایر با قانون تکمیل کرده‌اند و هنوز هم این عقاید در حال تکمیل است.^۲

بخش دوم: منابع مسئولیت مدنی در حقوق ایران

عناوین مسئولیت مدنی علاوه بر قانون مدنی که تحت عنوان اتلاف، تسبیب، غصب، واستیفا مطرح است. در سایر قوانین نیز به صورت پراکنده مطرح گردیده است که بدان اشاره می‌شود.

بند اول: قانون اساسی

در اصل یکصد و هفتاد و یکم ق.ا.ج.ا. به پیروی از سابقه موضوع در فقه فقط به مسئله تقصیر و اشتباه قاضی اشاره شد و در مورد سایر ارکان و کارکنان دولت حکمی پیش بینی نشد است. اگر چه این اصل فقط در خصوص تقصیر و اشتباه قضات بیان شده است. ولی با توجه به مبانی مسئولیت در اسلام و تئوری‌هایی که گفته شد، باید معتقد باشیم که در اساس مسئولیت دولت، فرقی بین قضات و سایر اعمال دولت نیست.

^۱ - حسینی‌نژاد، مسئولیت مدنی، جهاد دانشگاهی، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۰، ص ۲۸

^۲ - پیشین، ص ۲۸

بند دوم: قانون کار

مطابق ماده ۹۵ قانون کار «مسئولیت اجرای مقررات و ضوابط فنی و بهداشت کار بر عهده کارفرما یا مسئولین واحدهای موضوع ذکر شده در ماده ۸۵ این قانون خواهد بود. هرگاه بر اثر عدم رعایت مقررات مذکور از سوی کارفرما یا مسئولین واحد، حادثه ای رخ دهد؛ شخص کارفرما یا مسئول مذکور از نظر کیفری و حقوقی و نیز مجازات های مندرج در این قانون مسئول است. نکته این است که در یک سازمان دولتی ممکن است به خاطر وجود دو دسته از کارکنان (عهده ای مشمول قانون کار و عده ای دیگر مشمول قانون خاص)، تعیین حدود و شرایط مسئولیت دولت با ابهام مواجه شود.

بند سوم: قانون مجازات اسلامی

قانون مجازات اسلامی که اساسا مربوط به حقوق کیفری می باشد از منابع حقوق اسلامی اقتباس گردیده است مبانی برخی از مواد این قانون نظیر مواد ۵۷، ۵۸، ۳۱۲ و ۳۱۳ ق.م.ا مصوب سال ۱۳۷۵ و مواد ۱۴۲، ۱۴۳، ۵۰۶، ۵۱۷ تبصره ۱ ماده ۵۲۲، ۵۲۶ و ۵۱۳ ق.م.ا مصوب سال ۱۳۹۲ به نحوی با موضوع مقاله حاضر مربوط می شود. به عنوان مثال در فرضی که عاقل های نباشد و یا توانایی پرداخت را نداشته باشد. در این قانون چنین آمده است «هرگاه جانی دارای عاقله نباشد یا عاقله او نتواند دیه را در مدت سه سال پردازد، دیه از بیت المال پرداخت می شود»^۱ هم چنین مطابق ماده ۳۳۱ ق.م.ا «دیه عمد و شبه عمد بر جانی است، لیکن اگر فرار کند از مال او گرفته می شود و اگر مالی نداشته باشد از بستگان نزدیک او با رعایت الاقرب فالاقرب گرفته می شود و اگر بستگانی نداشت یا تمکن نداشتند، دیه از بیت المال داده می شود.» بنابراین، مرتکب در خطا محض فارغ از مسئولیت است و پرداخت دیه مقتول بر عهده ی عاقله اوست و اگر عاقله ای نباشد، دولت باید از بیت المال دیه را پردازد. به نظر می رسد این مسئولیت، شکل بارز مسئولیت بدون تقصیر باشد که بر عهده دولت قرار می گیرد و در

^۱ - قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵، ماده ۳۱۲

پرداخت دیه از بیت المال عنوان شد که نه تنها خون هیچ مسلمانی نباید هدر رود. این حکم چه بسا از ضرورت های اجتماعی و به خاطر مسئولیت کلی دولت در حفظ امنیت و جان اشخاص و جلوگیری از فرار متهمان و اجرای عدالت باشد وقتی دولت این وظیفه را انجام نداد، باید مسئولیت خود را با پرداخت دیه از بیت المال به جا آورد.

بند چهارم: قانون مدنی

قانون مدنی به عنوان یکی از قدیمی ترین و مهم ترین قانون کشور ایران محسوب می شود که در برخی مواد این قانون به مسایل مختلف مسئولیت مدنی اشاره شده است. مسئولیت در قانون مدنی یا عهدی و یا قهری است. مسئولیت عهدی براساس عقد به وجود می آید و طرفین به آن ملتزم هستند. همان طور که در ماده ۲۲۱ قانون مدنی مقرر گردیده است:

اگر کسی تعهد اقدام به امری را بکند یا تعهد نماید که از انجام امری خودداری کند در صورت تخلف مسئول خسارت طرف مقابل است مشروط بر این که جبران خسارت تصریح شده و تعهد عرفاً به منزله تصریح باشد و یا برحسب قانون موجب ضمان باشد برخی از اصول قانون اساسی (۴۰، ۴۹، ۵۰، ۱۷۱) نیز از قواعد لاضرر می باشد.^۱ قانون مدنی در دو باب اتلاف و تسبیب به بحث از حقوق مسئولیت مدنی پرداخته است. در این دو مبحث قانون گذار تنها به خسارات ناشی از تلف مال می پردازد و شخصی را که به طور مستقیم یا غیرمستقیم موجب تلف شد مسئول جبران خسارت وارده معرفی می نماید. ماده ۳۲۸ ق.م.چنین مقرر می دارد «هرکس مال غیر را تلف کند ضامن آن است و باید مثل و یا قیمت آن را بدهد اعم از این که از روی عمد تلف کرده باشد یا بدون عمد و اعم از این که عین باشد یا منفعت و اگر آن را ناقص یا معیوب کند ضامن نقص قیمت آن مال است.»^۲ ماده ۳۳۱ همان قانون نیز بدون

^۱ -حسینقلی، حسینی نژاد، مسئولیت مدنی، ۱۳۷۷، ص ۱۴

^۲ -ایرج، بابایی، نقداصل قابلیت جبران کلیه خسارات در حقوق مسئولیت مدنی ایران، پژوهش حقوق و سیاست، ص ۴۹

تبیین منظور از مال نظر به این دارد که تالف باید جبران خسارت کند. هم چنین قانون مدنی در ماده ۳۰۷ امور ذیل را موجب ضمان قهری می داند:

۱- غصب و آن چه در حکم غصب است ۲- اتلاف ۳- تسبیب ۴- استیفا

می توان نتیجه گرفت که در باب مسئولیت مدنی خارج از قرارداد قانون مدنی ایران به بخش محدودی از خسارات مادی اشاره داشته است و به دیگر انواع خسارات اشاره ای نکرده است. ملاحظه می گردد که در قانون مدنی با بیان قاعده تسبیب در مواد ۳۳۱ الی ۳۳۴ مسایل زیادی را توجیه می کند. هم چنین در مواد ۳۲۸ الی ۳۳۰ در خصوص اتلاف به نظریه خطر معطوف می باشد. در خصوص عاریه گرفتن طلا و نقره، ملاک مسئولیت در قانون مدنی، نظریه خطر می باشد و در خصوص غصب مسئولیت مطلق جاری است.

بند پنجم: قانون مسئولیت مدنی

از دیگر قوانینی که به طور مشخص احکامی را در مورد خسارات قابل جبران بنا نهاده قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹ می باشد. هر چند تا قبل از انقلاب این بحث در حقوق ایران مطرح بود که آیا قانون مسئولیت مدنی ناسخ قانون مدنی در باب اتلاف و تسبیب می باشد یا نه؟ البته طبق نظر کسانی که در تسبیب تقصیر را شرط می دانند؛ این تعارض فقط بین اتلاف و قانون مسئولیت مدنی وجود داشت. برخی قایل به نسخ و برخی قایل به جمع بودند با این حال پس از تصویب اصل ۴ قانون اساسی و تصویب ق.م.ا (باب قصاص و دیات) موضوع روشن گردید که نه تنها قانون مسئولیت مدنی ناسخ قانون مدنی نمی باشد بلکه در موارد تعارض این قانون مدنی است که حاکم بر قانون مسئولیت مدنی می باشد لذا تا حد ممکن باید بین مسایل راجع به مسئولیت مدنی این دو قانون سازش ایجاد کرد و جمع کرد نه این که حکم به نسخ نمود^۱.

^۱ - رحیم، پیلوار، نقش تقصیرزبان دیده در دعوای مسئولیت مدنی، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی دانشکده

هرچند در ماده ۱۱ مسئولیت دولت فقط شامل اعمال تصدی گری آن می شود در حالی که زیان وارده ناشی از تقصیر کارمند و مأمور دولت و هم چنین مربوط به نقص وسایل اداره نباشد، یا خسارت ناشی از سوء مدیریت و تدبیر باشد؛ حکمی ندارد. اگر بنابه ظاهر مواد (۱) و (۱۱) قانون مسئولیت مدنی، مبانی تقصیر را شامل عمد و بی احتیاطی تلقی نمائیم، این امر صرف نظر کردن از بقیه ی عناصر خطا خواهد بود با توجه به ذیل ماده ۱۱ ق.م.م با در نظر گرفتن این که: «در مقررات موضوعه ما تعریفی از اعمال حاکمیت به عمل نیامده»^۱ به خصوص از آن جایی که مفهوم اعمال حاکمیت روشن نبوده و مرز دقیقی بین اعمال حاکمیت و تصدی وجود ندارد؛ این امکان وجود دارد که دولت هر عملی را در زمره ی اعمال حاکمیت محسوب نموده و از پرداخت خسارت به زیان دیده امتناع ورزد.

بخش سوم: اهداف و انواع فعالیت های آموزشی دانش آموزان

بند اول: دانش آموز و اهداف آموزشی در مدارس

الف) تعریف دانش آموز

دانش آموز از لحاظ لغوی، به معنی کسی است که دانش می آموزد و در اصطلاح، برای اطلاق به محصلان رسمی در سطح تحصیلات پیش از دانشگاه به کار می رود.

ب) اهداف آموزشی در مدارس

اهداف آموزشی هر دوره، بنا به شرایط سنی، ویژگی های بدنی و روانی دانش آموزان در سه حیطه روانی-حرکتی، شناختی و عاطفی و با مقتضیات سنی و جنسی دانش آموزان تعیین می گردد.^۲

^۱ -عبدالحمید ابوالحمد، مقاله مسئولیت مدنی دولت، در کتاب تحولات حقوق خصوصی، زیر نظر کاتوزیان، انتشارات

دانشگاه تهران، چ چهارم، ۱۳۸۱، ص ۴

^۲ - احمد، آقا زاده، منبع پیشین، ص ۵۸ تا ۷۸

در راستای رسالت و مأموریت آموزش و پرورش بر اساس قانون اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش اهداف اساسی در مواد ۱ و ۲ فصل اول قانون مذکور تحت عناوین اعتقادی، اخلاقی، علمی آموزشی، فرهنگی هنری، اجتماعی، زیستی، سیاسی و اقتصادی تعیین شده است.^۱ اهداف آموزشی به دو بخش کلی، آموزش عمومی و آموزش نیمه تخصصی به شرح زیر تقسیم می شود و وزارت آموزش و پرورش نیز عهده دار اجرای آن خواهد بود.

الف) آموزش عمومی

«اصل همگانی بودن آموزش و پرورش دو نوع الزام «اجباری» و «رایگان بودن» را پدید می آورد جنبه اجباری تربیت عمومی مسئولیت خانواده را توجیه می کند.»^۲

آموزش عمومی شامل ایجاد مهارت لازم در امر خواندن و نوشتن، آموزش مبانی اعتقادی، اخلاقی، اجتماعی، علمی و هنری در حدی که هر فرد به طور عام به آن احتیاج دارد.

ب) آموزش نیمه تخصصی

آموزش نیمه تخصصی به دو بخش علمی و علمی- عملی (فنی و حرفه ای) تقسیم می شود. آموزش علمی: عبارت است از: آموزش هایی که با توجه به اهداف آموزش های دوره متوسطه ضمن تکمیل آموزش های عمومی با فراهم آوردن مبانی و زمینه های فراگیری علوم نظری، فرد را از طریق تقویت روحیه استدلال و تفکر با مبادی علوم و فنون آشنا و او را برای طی مدارج عالیه آماده می سازد. آموزش علمی- عملی عبارت است از: «آموزش هایی که فرد را بر مبنای تعلیم مهارت هایی که جنبه کاربردی و عملی دارد. جهت احراز شغل و یا حرفه معینی آماده می سازد. یا بر کار آیی و توانایی افراد شاغل به فنون و حرف می افزاید.»^۳

^۱ - مصوبه جلسه ۶۲۶ مورخ ۷۷/۷/۳۰ شورای عالی آموزش و پرورش

^۲ - محمدطاهر، معیری، منبع پیشین، ص ۱۴

^۳ - قانون اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش، ماده ۳

بند دوم: انواع فعالیت‌های آموزشی دانش آموزان

بر مبنای اهداف اساسی امر تعلم و تربیت محتوای درسی و مواد آموزشی برای امر آموزش برنامه‌ریزی می‌شود. تدریس و فراگیری و آموزش هر درس بسته به نوع و محتوای آن درس می‌باشد. برخی از دروس ماهیت نظری دارند. برخی کاربردی دارند لذا آموزش دروس ممکن است به صورت تئوری یا عملی و یا تلفیقی از این دو باشد. لیکن درس‌های عملی در کارگاه‌ها یا آزمایشگاه ارائه می‌گردد. هر چند درس‌های تئوری در کلاس درس ارائه می‌گردد. اما به دلیل ترویج الگوهای تدریس به شیوه‌ی نوین، آموزش مشارکتی و فعالیت محور دانش آموزی و تحوّل در سیستم‌های انتقال دانش، تجهیزات آموزشی امروزه کلاس‌های دروس تئوری نیز بعضاً چهره کارگاهی پیدا می‌کند. تدریس و آموزش دروس علمی عملی در کارگاه‌ها، آزمایشگاه‌ها، عملیات میدانی صورت می‌گیرد.

بند سوم: دوره‌های آموزشی در مدارس

از آغاز کار تعلیم و تربیت، انسان نیز از روش‌های مختلف در امر آموزش بهره برده است. تحولات اجتماعی جدید تغییراتی را در ابعاد مختلف آموزش به وجود آورده است. نظام آموزشی کشور ایران از زمان شروع آموزش تعلیم و تربیت سنتی در ایران تا کنون تغییرات چشمگیری داشته است. اکنون سیستم جدید آموزشی که معروف به «شش. سه. سه» است دوره‌ی ابتدایی یک پایه ارتقا یافت و شش کلاسه گردید. به دوره شش سال دوره ابتدایی، سه سال اول دبیرستان و سه سال دوم دوره دبیرستان دسته‌بندی می‌گردد. آموزش ابتدایی، به نخستین مرحله آموزش رسمی و همگانی اطلاق می‌شود و پرجمعیت‌ترین مقطع تحصیلی به شمار می‌رود. در ایران سن ۷ سالگی آغاز تحصیل کودکان در دبستان می‌باشد.^۱ آموزش متوسطه، در عرف بین‌المللی به دومین مرحله آموزش رسمی اطلاق می‌شود. در گذشته دوره‌های آموزشی در مدارس به دوره آموزش پنج ساله ابتدایی، آموزش سه ساله دوره

^۱ - احمد، آقا زاده، منبع پیشین، ص ۷۸

راهنمایی و آموزش متوسطه مرسوم بوده است. در حال حاضر دوره های آموزشی در مدارس در راستای تحقق اهداف سند تحول راهبردی نظام تربیت رسمی و عمومی ساختار تحصیل دانش آموزان در سنین لازم التعلیم طی ۱۲ پایه تحصیلی (چهار دوره سه ساله) به شرح زیر تعیین گردید.

بند چهارم: اداره محیط های آموزشی و پرورشی

تحولات عمومی جهانی و مطالعات در نظام های تربیتی در فرایند تعلیم و تربیت نظام آموزشی بی تأثیر نبود و در راستای تمرکز زدایی اجرایی در تاریخچه نظام آموزش و پرورش کشور ما نیز مدیریت مبتنی بر مدرسه جا باز کرده است. اما به دلایل مختلف از جمله کیفیت بازآفرینی مدیریت اداره محیط آموزشی دولتی، آن طور که از مدیریت مبتنی بر مدرسه انتظار می رود از مدیریت سازمانی آموزش و پرورش دور نشد است. به عبارت دیگر، نقش اداره آموزش و پرورش و اداره کل آموزش و پرورش در نظارت هنوز معطوف به مداخله در امور اجرایی مربوط به مدیریت ها بوده و بیشتر اوقات ادارات کل و مدیریت های تابعه صرف امورات جاری برای برگزاری جلسات می شود و به دلیل تعدد موارد و اعمال سلاقی اشخاص چه از درون و چه از بیرون معمولاً منتج به نتایج ایده آل نمی شود و همواره به روزمرگی سپری می گردد.

بخش چهارم: مسئولیت مدنی اشخاص در برابر فعالیت دانش آموزان

بند اول: مسئولین اداری آموزش و پرورش در وزارت

در جهت تحقق وظایفی که وزارت آموزش و پرورش بر عهده دارد، علاوه بر دفاتر و ادارات کل ستادی که در مرکز (تهران) دایر می باشد. وزیر آموزش و پرورش در کنار شورای عالی آموزش و پرورش که ریاست آن با رئیس جمهور می باشد^۱ وزیر، مدیریت و رهبری امور آموزش و پرورش را بر عهده دارد. «در هر سازمان هر شخص به نوبه ی خود مسئولیت دارد.

^۱ - احمد، آقازاده، منبع پیشین، ص ۳۲

اصل سلسله مراتب افراد را چون حلقه‌های زنجیر به هم مرتبط می‌سازد. وظایف از طریق دوایر بین اعضای سازمان تقسیم می‌شود.^۱ به طور خلاصه اصل مسئولیت را در اداره آموزش و پرورش می‌تواند در سطوح زیر مشاهده نمود.

بند دوم: مسئولین اداری آموزش و پرورش در ادارات کل

مدیریت اجرایی و اداره امور آموزشی ادارات کل آموزش و پرورش، زیر نظر یک مدیر کل صورت می‌گیرد. مدیر کل از سوی وزیر آموزش و پرورش به این سمت منصوب می‌گردد و عهده‌دار امور در چهارچوب قانون و اجرای دستورالعمل‌های وزارت متبوع می‌باشد.

بند سوم: مسئولین اداری آموزش و پرورش در مدیریت‌ها

مدیر اداره آموزش و پرورش عهده‌دار نظارت دقیق و مستمر بر نحوه ی رفتار، کردار کارکنان و دانش‌آموزان و نظارت بر حسن انجام وظایف و کوشش در ایجاد هماهنگی بین آن‌ها. مدیریت اجرایی و اداره امور آموزشی هر شهرستان زیر نظر مدیر صورت می‌گیرد. اداره آموزش و پرورش، به تناسب گستردگی فعالیت‌های اداری، مالی و آموزشی دارای معاونانی است که به طور معمول همان وظایف آموزش و پرورش استان را در سطح محدودتری انجام می‌دهند. هر یک از ادارات آموزش و پرورش در شهرستان و نمایندگی به تناسب جمعیت دانش‌آموزان گستردگی خدمات آموزشی و اجرایی، دارای واحدهای اداری، مالی و آموزش و پرورشی است که در زمینه ارائه خدمات به واحدهای آموزشی فعالیت دارند. هم‌چنین آن‌ها امور مربوط به کارکنان، برقراری آموزش ضمن خدمت برای معلمان و مدیران، گسترش فضای آموزشی، تدارک تجهیزات مورد نیاز واحدهای آموزشی را بر عهده‌دارند.^۲ در مجموع مدیریت‌های آموزش و پرورش شهرستان و مناطق شخصیت‌های حقوقی مستقلی نیستند بلکه شخصیت آنان وابسته به آموزش و پرورش می‌باشد.

^۱ - احمد، صافی، منبع پیشین، ص ۲۲

^۲ - احمد، آقا زاده، منبع پیشین، ص ۳۲

بند چهارم: اولیای آموزشی و مسئولیت های شغلی آنان

اولیای آموزشی در مدارس اعم از مدیر، معاونین آموزش و پرورش، مدیر، معاون و معلم مدرسه افرادی هستند که برحسب سمت و شغل دارای صلاحیت لازم بوده و به موجب ابلاغ و مطابق با شرح وظایف پست سازمانی انجام وظیفه می کنند که به طور اختصار به هریک پرداخته می شود.

الف) مسئولیت مدیر

در سال ۱۳۷۹ شورای عالی آموزش و پرورش نخستین بار آیین نامه ی اجرایی مدارس را به تصویب رساند. بر اساس ماده ۱ این آیین نامه مدرسه مهم ترین نهاد تربیتی و آموزشی و نیز اصلی ترین رکن نهاد تعلیم و تربیت معرفی شد. «ارکان مدرسه را به این ترتیب معرفی کرد:^۱

۱- مدیر مدرسه

۲- شورای مدرسه

۳- انجمن اولیا

۴- شورای معلمان

۵- شورای دانش آموزی.»

هم چنین باید دانست مدیر مدرسه ملزم به تأمین ایمنی تمامی اماکن و فضای آموزشی است. فضای مدرسه را باید محیطی امن و سالم برای فعالیت دانش آموزان نگه دارد. مدیر مدرسه مسئولیت های پیش بینی شده در دستورالعمل جامع مجتمع های آموزشی و پرورشی را بر عهده دارد. مدیر مدرسه چه در ابتدایی و چه در متوسطه وظایفی دارد که به مهم ترین وظایف آنان

^۱ - پیشین، ص ۳۶

مراقبت کامل و تأمین شرایط مطلوب بهداشتی و ایمنی دانش‌آموزان و کارکنان مدرسه، اهتمام در پیشگیری از سوانح و کمک‌رسانی به افراد سانحه دیده است. و هم چنین اطلاع‌رسانی سریع به اولیای دانش‌آموزان و اداره آموزش و پرورش، اهتمام لازم در مورد اجرایی نمودن پیشنهادات معلم تربیت‌بدنی در خصوص تأمین موارد ایمنی، بهداشتی، تجهیزات و فضاهای ورزشی مورد نیاز درس تربیت‌بدنی و فعالیت‌های فوق‌برنامه ورزشی از طریق پی‌گیری اداری و ظرفیت‌های انجمن اولیا و مربیان تأمین نیازهای تجهیزاتی و امکانات لازم برای ارتقای سطح کیفی بهداشت و سلامت آموزشگاه را برعهده دارد.^۱

ب) مسئولیت معاون مدرسه

هر یک از آموزشگاه‌ها حسب دوره آموزشی (ابتدایی یا متوسطه) و با توجه نصاب تراکم جمعیت دانش‌آموزی از معاونت‌هایی تحت عناوین معاون آموزشی، معاون پرورشی، معاون اجرایی معاون فنی و مهارتی برخوردار می‌باشد. هریک از آنان حسب عنوان پست سازمانی وظایفی را بر عهده دارند. معاون اجرایی مدارس وظیفه مراقبت و کنترل بر رفتار، حضور و غیاب دانش‌آموزان و اطلاع‌رسانی به موقع به اولیای آنان، نظارت بر تأمین شرایط ایمنی و بهداشتی دانش‌آموزان و محیط مدرسه، همکاری در آماده‌سازی فضا و تجهیزات آموزشی مورد نیاز قبل از آغاز سال تحصیلی و نظارت بر حسن استفاده از فضا و تجهیزات آموزشی توسط معلمان و دانش‌آموزان، نظارت و مراقبت بر فعالیت و رفتار دانش‌آموزان در ساعات تفریح و در مواقع عدم حضور دبیر در کلاس را بر عهده دارد. هم چنین معاون پرورشی^۲ نیز وظایفی همکاری در تأمین شرایط مناسب بهداشتی (عمومی، فردی و محیطی) و ایمنی دانش‌آموزان و کارکنان مدرسه و اقدام در جهت پیش‌گیری از بیماری‌ها، سوانح و حوادث احتمالی و مقابله با آن‌ها را بر عهده دارد. معاون فنی و مهارتی^۳ نیز وظایفی هم چون کنترل

^۱ - شرح وظایف مقرر در پست سازمانی مدیر مدرسه دوره متوسطه

^۲ - شرح وظایف مقرر در پست سازمانی معاون پرورشی و تربیت بدنی

^۳ - شرح وظایف مقرر در پست سازمانی معاون فنی و مهارتی

ورود و خروج هنرجویان به کارگاه و ملزم نمودن دانش آموزان و عوامل آموزشی کارگاه در محدوده ساعات آموزشی، رسیدگی و مراقبت در امر بهداشت و اصول ایمنی دانش آموزان در کارگاه ها، را برعهده دارد.

ج) مسئولیت خدمتگذار و سرایدار^۱

خدمت گذار و سرایدار نیز با توجه به محدوده کاری وظایف و مسئولیت هایی دارند. سکونت و حضور مستمر و شبانه روزی در محل کار، مراقبت و بازدید از ساختمان و تأسیسات در طول شبانه روز، حصول اطمینان از بسته بودن کلیه پنجره ها، درها، شیرهای آب و خاموش بودن لامپ های اضافی در پایان ساعات اداری؛ ارائه گزارش کتبی و شفاهی به موقع به مسئولین مربوط در مورد اماکن و تأسیساتی که از حیث تعمیرات نیاز فوری به اصلاح، تعمیر یا ترمیم دارند می باشد و هم چنین ممانعت از ورود و خروج غیرمجاز کلیه افراد و وسایل نقلیه و نظایر آن در ساعات غیراداری مراقبت و مطلع نمودن مسئولان امر به منظور پیش گیری از حوادث ناشی از خرابی برق، لوله های آب و خرابی های ساختمانی و یا اموال و وسایل اداری و تجهیزات مرتبط با واحد آموزشی، دادن اطلاع فوری به مأمورین انتظامی و امدادی و مسئولین واحد آموزشی در مورد اتفاقات و حوادث مختلف نظیر سرقت، آتش سوزی و انجام اقدامات احتیاطی پیش گیرانه با هماهنگی مسئول مربوط، از موارد مهم وظایف آنان می باشد.

بند پنجم: نگاهی به مسئولیت معلمان در قبال دانش آموزان

معلمان با توجه به رسالتی را که بر عهده دارند، در مقابل جامعه انسانی، وجدان خود و خدای خود مسئولیت های زیادی دارند. مسئولیت های عمده ی آنها از قبیل مسئولیت وجدانی، ایمانی، اخلاقی، اعتقادی، اجتماعی و شغلی می باشد که به مسئولیت مهم شغلی آنها اشاره می شود.

^۱ - شرح وظایف مقرر در پست سازمانی خدمتگذار و سرایدار

الف) مسئولیت عمومی معلمان

معلم شدن آسان است ولی معلمی کردن مشکل.

شد آموزگاری از آن پیشه‌ام که بهبود خلق است اندیشه‌ام^۱

مبرهن است که تلاش، تحرک و پویایی یکی از ویژه‌گی‌های آموزگاری در مقاطع و برهه‌های تاریخ کهن جوامع انسانی بوده است. انسان امروزی به مراتب از طینت و سرشت معلمی همواره به دنبال رسالت انسانی خویش است که تحقق آن را هم چنان از معلمی متوقع است.

۱. مسئولیت معلم در برابر کردگار

همه‌ی انسان‌ها در برابر پروردگار عالمیان مسئول می‌باشند. اما معلم نسبت به دیگران بیشتر، زیرا برای معلم بسیاری موضوعات روشن و واضح است. چرا که وی با نور علم و معرفت آراسته است. و از اهداف خداوندی و انسانی بیشتر با خبر است. پس رسالت دارد تا برای عموم افراد جامعه رهنمایی و تدریس نماید. در صورت سرپیچی و اغفال در نزد خداوند توانا مسئول است؛ چون او معلمی را پذیرفت.

۲. مسئولیت وجدانی معلمان

وقتی که برای آدم اسم انسانیت را گذاشته‌اند، این اسم بی‌نهایت شخصیت و مقام آدم را بالا برده است، چون خداوند انسان را اشرف المخلوقات نام نهاده است. انسان را از نعمت‌های خیلی زیاد بهره‌مند ساخت عقل، هوش، ذکاوت، منطق، تفکر و اراده را سخ را ارزانی نموده است. انسان را از لحاظ ادارک وجدان داده است که تماماً عمل کرده‌های خویش را بررسی کند. معلمان در اجرای وظیفه با وجدانی بیدارتر مسئول می‌باشند. چون وجدان، محکمه‌ی هر انسان است.

^۱ - شیخ اجل سعدی «علیه رحمه» شاعر نامی قرن هفتم

ب) مسئولیت شغلی معلمان در کلاس درس

مسئولیت معلم در برابر جامعه بی نهایت زیاد می باشد. عنوان شد که معلم چراغ راه هدایت، و رهروان راه انبیاست لذا جامعه از معلم انتظارات بسیاری دارد. زیرا جامعه بدون معلم نمی تواند پیشرفت کند چون معلم زبان و قلب جامعه است. معلمان در ردیف دیگران در جامعه مکلف اند؛ مسئولیت داشته باشند اما مسئولیت معلمان نسبت به دیگران خیلی مهم با ارزش است، زیرا آن ها به مثابه پزشکانی هستند که جامعه را از لحاظ روحی مداوا می نمایند. معلم باید توانایی و کارایی های لازم را برای اداره کلاس خود داشته باشد. چنان چه هر یک از اولیای مدرسه مرتکب فعل از قبل تنبیه بدنی و موارد مشابه و یا ترک فعل نظیر عدم نظارت دقیق و مستمر گردند که در اثر آن خسارتی به دانش آموزان وارد گردد، به مناسبت انجام وظیفه، عمدی یا در نتیجه بی احتیاطی خسارتی به دانش آموزان وارد نمایند؛ مسئول هستند.

ج) مسئولیت شغلی معلمان فنی

معلمان فنی مثل معلمان ورزش، کارگاه و آزمایشگاه که علاوه بر وظیفه تدریس نظارت مستقیم بر فعالیت های دانش آموزان را دارند. حسب شرایط و نوع درس وظایف خاصی را نیز دارند. مدیریت فضای آزمایشگاه و کارگاه نیز به نظارت و کنترل مستمر نیاز دارد و اجرای فعالیت های کارگاهی نیاز به اطلاعات و دانش کافی در باره ی امور فنی رشته های مختلف فنی دارد. دانش آموزان در هر وضعیت یا در هر شرایط جسمانی، عاطفی و اجتماعی از حقوقی برخوردارند که باید از طرف معلم و مربی رعایت شود. حق برخورداری از معلمی آگاه و متخصص، حق کسب آمادگی و سلامتی از حقوقی است که باید توسط معلم رعایت شود^۱ تدوین مقررات کلاسی و سازماندهی فعالیت های آموزشی از ابزارهای مهم برای حفظ و کنترل است داشتن طرح و برنامه، برقراری نظم و انضباط و ایجاد محیط کنترل شده و توسعه فرهنگ رفتاری در خور زندگی جمعی، چنان چه به درستی صورت گیرد؛ مشکلات انضباطی

^۱ - رحیم، رضائی نژاد، منبع پیشین، ص ۳۴۷

دانش آموزان را کاهش داده و تا حدودی متضمن سلامتی و ایمنی و آسودگی خاطر را به دنبال خواهد داشت.

بند ششم: مسئولیت مدنی مسئولان مدارس در فعالیت های ورزشی

الف) تعریف ورزش

ورزش از نظر لغوی اسم مصدر است. به معنای «ورزیدن» و برزیدن مصدر آن^۱ معادل کلمه ورزش در زبان انگلیسی^۲ است که به هر نوع فعالیت بدنی و بازی که منجر به انجام مسابقه و نمایش مهارت بین دو فرد و یا دو گروه شود. ملزم به انجام تمرین و فراگرفتن مهارت در یک حرکت یا رشته ورزشی باشد، اطلاق می شود. ورزش، به فعالیت ها یا مهارت های عادی جسمانی ای گفته می شود، که بر پایه یک رشته قوانین مورد توافق همگانی و با اهداف تفریحی، یا برای مسابقه، نشاط شخصی، دستیابی به ورزیدگی، مهارت جویی یا آمیزه ای از این اهداف انجام می گیرد.

۱) تعریف تربیت حرکتی

حرکت، مفهوم بنیادی در تعلیم و تربیت حرکتی و ورزش است. حرکت یک تجربه اساسی و محوری است که سراسر فعالیت های مربوط به حوزه تربیت حرکتی و ورزش را فرا گرفته است. تعلیم و تربیت حرکتی و ورزشی صرفاً یک فعالیت و کنش بدنی یا جسمانی نیست و رسیدن به اهداف تربیت حرکتی و ورزشی باید به موازات پرورش کل شخصیت فرد انجام گیرد.^۳

^۱ - علی اکبر، دهخدا، لغت نامه، تهران، ۱۳۳۵

^۲ - sport

^۳ - رحیم، رمضانی نژاد، منبع پیشین، ص ۷

۲) انواع فعالیت جسمانی

به طور عمده فعالیت های جسمانی در تربیت بدنی به صورت بازی، مسابقه و ورزش انجام می کند. بازی یک فعالیت منظم و جدی نیست. بلکه فعالیتی ارادی آزاد طبیعی و بدون هدف است و نیاز غریزی است که بخشی از زندگی فردی و اجتماعی را تشکیل می دهد و واکنش های مختلف عاطفی هیجانی دارد.^۱ بازی، صورت تغییر شکل یافته مسایل واقعی است که فرد با توجه به علاقه خود آن را سازمان داده است در تعریف مسابقه نیز گفته شد: «مسابقه رفتار رقابتی است که دانش آموزان با آن توانایی خود را در چهارچوب مقررات به توافق رسیده به بوته آزمایش می گذارد و با دیگران مقایسه می کند. رقابت در ذات فعالیت های ورزشی وجود دارد.»^۲ در خصوص ورزش، همان طور که پیشتر مطرح شد، ورزش عبارت است از: یک فعالیت رقابتی نهادینه شده که مستلزم کاربرد نیروی جسمانی شدید و یا استفاده از مهارت های جسمانی پیچیده به وسیله شرکت کنندگانی است که توسط عوامل درونی و بیرونی تحریک می شوند

ب) مربیان ورزشی وظایف آنان

مدیران مدارس بایستی در انتخاب مربی ورزش واجد شرایط و با صلاحیت و دارای تخصص، دقت کافی را داشته باشند زیرا که اگر در اثر عدم صلاحیت مربی خساراتی به ورزشکاران حاصل گردد مسئول پیامدهای آنان خواهند بود. حتی برخی از مربیان از جمله مربیان شنا باید از فدراسیون مربوطه صلاحیت و جواز مربیگری را داشته باشند. به کارگیری افراد فاقد صلاحیت خود یک بی احتیاطی و بی مبالاتی برای مدیر محسوب می شود.

^۱- پیشین، ص ۱۰

^۲- پیشین، ص ۴۰۹

(۱) تعریف مربی ورزشی

در خصوص مربیگری گفته شد: «مربیگری در مدارس فعالیتی متنوع سنگین هیجان‌انگیز و چند وجهی است» هر ورزش تابع شرایط و اوضاع احوال مخصوص خودش است^۱ برنامه‌ریزی و اجرای فعالیت‌های حرکتی - ورزشی در مدارس از مسئولیت‌های اصلی مربیان است.^۲ به طور خلاصه، مربی ورزش مسئول حفاظت از تمامیت جسمانی روانی و حیثیتی دانش‌آموزان می‌باشد.

(۲) وظایف مربی ورزشی

در اکثر رشته‌های ورزشی، ورزشکار ملزم به استفاده از وسایل ورزشی است که به موجب مقررات تعیین گردید است. ناقص بودن، نامرغوب بودن و یا غیر مجاز بودن این وسایل ممکن است موجب صدمه به ورزشکار شود که در این صورت مربیان و معلمین ورزشی مسئول خواهند بود. یکی از مهم‌ترین عواملی که می‌تواند مانع از به فعل درآمدن بسیاری از خطرهای حوادث بالقوه ورزشی شود، عدم حضور و نظارت معلم ورزش و مربی در صحنه فعالیت ورزشی است. بنابراین مربیان هرگز نبایستی به هیچ بهانه‌ای محل ورزش و فعالیت تیم یا شاگردان خود را ترک نمایند. در صورت اضطراب و ترک ضروری محل باید جانشین واجد شرایط و صلاحیت‌دار به جای خود انتخاب نمایند و در صورت نبود جانشین واجد شرایط و صلاحیت‌دار کلاس ورزشی را تعطیل نمایند. کنترل و نظارت مربیان، آگاهی از سلامت دانش‌آموزان جهت ورزش، آشنای با کمک‌های اولیه، آشنایی و اقدام لازم بعد از وقوع حادثه ورزشی از وظایف مهم مربیان ورزش می‌باشد.

^۱ - محمد، کاشف، مجله آموزشی رشد دوره ۱۱ شماره ۳، ۱۳۹۰، ص ۴۸

^۲ - رحیم، رضوانی نژاد، منبع پیشین، ص ۱۱۱

ج) سرپرستی تیم های ورزشی

در خصوص سرپرستی تیم های ورزشی گفته شد: «اعزام تیم های ورزشی جهت شرکت در مسابقات و المپیادهای دانش آموزی از امور متداول در ورزش است نگهداری از دانش آموزان که در قالب تیم های ورزشی اعزام می شوند بر عهده سرپرستان می باشد.»^۱ سرپرستان تیم ورزشی نیز وظایف تأمین نیازها و خواسته های بازیکنان، تأمین نیازهای کادر فنی، هماهنگی و پیگیری امور مرتبط با تیم تمرینات؛ مسابقات؛ اردوها و ایجاد تعامل بین بازیکنان با مدیر عامل و اعضای هیئت مدیره را بر عهده دارند. خلاصه این که، سرپرستی اساساً به مفهوم مدیریت خوب است. این تعریف بعضی از مفاهیم جانبی را نیز مانند استفاده منطقی و معقولانه از منابع، احیای منابع و حفظ منابع با ارزش را در بر می گیرد.

د) سرپرستی اردوهای ورزشی و وظایف آنان

در خصوص سرپرستی اردوهای ورزشی نیز گفته شد: «اردوهای ورزشی به فعالیت های گروهی از افراد گفته می شود که با اهداف از پیش تعیین شده جهت برگزاری تمرین های مختلف ورزشی به منظور شناسایی استعداد های افراد و پرورش روح و جسم آنان در یک محیط امن صورت می گیرد.»^۲ اردوهای ورزشی یکی از ارکان اصلی آماده سازی ورزشکاران در سطوح مختلف به خصوص تیم های ملی و باشگاه هاست. و سرپرستان اردوهای ورزشی وظایف برقراری نظم و انضباط کلی، پیگیری در حفظ و نگهداری روزانه، هفتگی، ماهانه و سالیانه اردو، نظارت و ارزشیابی بر امور، کنترل ورود و خروج و تدوین برنامه های تفریحی روزانه و هفتگی را بر عهده دارند.

^۱ - محمدعلی، انیسی، منبع پیشین، ص ۱۰۷

^۲ - پیشین، ص ۱۸۱

ذ) مسئولیت کمک به مصدومین

انسان از ارزش و کرامت بالایی برخوردار است. مقنن جهت پاسداری از حرمت انسان‌ها با وضع قانون مسئولیت کمک به مصدومین با قید «هرکس» در واقع همه افراد را در قبال یکدیگر مسئول دانست و مشمول همه انسان‌ها در کشور می‌شود. قانون‌گذار در این ماده سعی بر آن داشت که با بی‌تفاوتی افراد مبارزه کند و آن‌ها را موظف به کمک کردن کند. بر مبنای این قانون، مسئولیت بر عهده شخصی است که خود در وقوع حادثه هیچ نقشی ندارد. بلکه لازمه مسئولیت کیفری فقط با دیدن صحنه محقق می‌شود. برای کسانی که بر حسب وظیفه یا قانون مکلف به کمک بوده‌اند و از این امر خودداری نمایند مجازاتشان تشدید می‌شود. مثلاً غریق نجات وظیفه نجات شناگری را دارد که در حال غرق شدن می‌باشد لذا کلیه اولیای آموزشی در مواقع بروز حادثه بارعایت مرز بین مداخله در امر پزشکی و کمک‌های اولیه به ورزشکار مصدوم^۱، تکلیف کمک به مصدومین را دارند.

بخش ششم: مسئولیت مدنی والدین و اولیای آموزشی در برابر اعمال زیان‌بار دانش‌آموز

مسئولیت مدنی والدین که تحت عنوان مسئولیت ناشی از عمل غیر مورد بحث قرار می‌گیرد. چهره‌ای استثنایی از مسئولیت است. اما گفته شد «با توجه به این که اثبات تقصیر پدر و مادر در نگاهداری و مواظبت از فرزند و اثبات مسئولیت کودک و وجود رابطه سببیت بین تقصیر در مواظبت و وقوع حادثه با زیان‌دیده کاری دشوار است بهتر بود که قانون‌گذار برای پدر و مادری مسئولیتی جدا از و بیش از قیّم و سرپرستان موقت کودک پیش‌بینی می‌کرد. آنان را ضامن خسارات ناشی از کارهای ناشایست فرزندان خود قرار می‌داد یا دست کم برای پدر و

^۱-حسین، آقایی‌نیا، حقوق ورزشی، انتشارات معین، چاپ اول، تهران، ۱۳۶۹، ص ۱۳۷

مادری که حضانت را به عهده دارند فرض تقصیر می کرد و ناتوانی در احتراز از وقوع حادثه زیان بار را به عهده آنان می گذاشت^۱

الف) مبنای مسئولیت والدین

در حقوق ایران ماده ۷ قانون مسئولیت مدنی، مسئولیت والدین را بر مبنای تقصیر قرار داده است. والدین وظایفی را بر عهده دارند که هر گاه در انجام آن کوتاهی کنند، مقصر شناخته می شوند.

ب) شرایط تحقق مسئولیت والدین

مسئولیت والدین نسبت به فرزندان خود چهره ای متمایز از دیگر اشخاص دارد. چون آنها نخستین افرادی هستند که تکلیف نگهداری از اطفال صغیر خود را عهده دار هستند چنان چه گفته شد «نگهداری اطفال هم حق و هم تکلیف ابوین است»^۲ مسئولیت والدین نسبت به کودکان نه به جهت عنوان پدر و مادر، بلکه به سبب وظیفه نگهداری و سرپرستی از کودک است به همین علت هر گاه کودک با والدین خود زندگی نکند یا به طور موقت به دیگری سپرده شود، در طول این مدت والدین مسئول اعمال او نخواهند بود مگر ثابت شود، کودک خود را به کسی سپرده اند که قدرت و صلاحیت نگهداری او را نداشته است. در این صورت سپردن کودک به افراد فاقد صلاحیت، خود نوعی تقصیر برای والدین محسوب می شود. با توجه به حکم کلی ماده ۷ قانون مسئولیت مدنی ایران، می توان عدم تربیت را تحت عنوان کلی تقصیر در نگهداری و مواظبت قرار داده، والدین را مسئول شناخت. لذا آموزش، تربیت، نگهداری و مراقبت فرزندان از مصادیق وظایف والدین می باشد.

^۱ - ناصر کاتوزیان، الزام های خارج از قرارداد - مسئولیت مدنی ج دوم مسئولیت های خاص و مختلط، چاپ نهم،

انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۰، ص ۵۰

^۲ - قانون مدنی مصوب ۱۳۰۷ شمسی، ماده ۱۱۶۸

چنان که ملاحظه می‌شود مبنای ضمان پدر و مادر از فرزند صغیر خود، حمایت از کسانی است که از ناحیه کودک زیان می‌بینند. زیرا برپایه قواعد عمومی مسئولیت مدنی دعوای زیان‌دیده بر کودک با دو احتمال روبرو است ممکن است مطرح شود که کودک پیش از رسیدن به سن تمیز نمی‌تواند مرتکب تقصیر شود. پس مسئول خساراتی که در نتیجه تقصیر شخص بر عهده او قرار می‌گیرد نیست یا این که بر فرض مسئولیت مرتکب پذیرفته شود زیان‌دیده به طور معمول با محکوم علیه معسر روبرو می‌شود. لذا تحمل خسارت بر پدر و مادری که عهده‌دار حضانت از فرزند خود هستند عادلانه‌تر از تحمیل بر بیگناهی است که بر سر راه کودک قرار گرفته و زبانی ناروا مواجه گردد.

نتیجه‌گیری

در جمع‌بندی و نتیجه‌گیری پایانی مقاله حاضر باید گفت امروزه در اغلب جوامع بشری آموزش و تربیت کودکان یکی از برنامه‌های مهم خانواده‌ها است. تنیدگی و پیچیدگی زندگی اجتماعی و نیاز مبرم مردم هر جامعه به آموزش در زمینه‌های مختلف، باعث شده است که بخش عظیمی از مسئولیت‌های ناشی از امر خطیر تعلیم تربیت بر دوش دولت نیز باشد. حضور مستمر دانش‌آموزان در فضاهای آموزشی و احتمال بروز آسیب و توجه مسئولیت امری مهم وجدی می‌باشد. به محض حدوث وقایع زیانبار برای دانش‌آموزان نظر اқشار جامعه بدان معطوف می‌شود و با توجه گسترده‌گی تحولات محیطی، افزایش روز افزون حوادث و تحوّل مبانی مسئولیت مدنی، گرایش به جبران ضرر هرچه بیشتر خسارت زیان‌دیده، گسترش حدود و نحوه ی جبران خسارت نیز امری مهم و ضروری است. جهان همواره در حال تغییر است و این تغییر، تحول نیروی شناخت افراد جامعه را نیز دربر دارد و در مفهوم حقوق بشر نیز مؤثر خواهد بود. به طور عموم تحقق عدالت، تأمین امنیت اجتماعی و اصل جبران کامل خسارت اقتضا دارد؛ با بررسی اجمالی به وقایع حادث شده ملاحظه می‌گردد که خسارت برخی از دانش‌آموزان زیان‌دیده به سهولت جبران شده است. برخی موفق به دریافت خسارت نشدند و برخی هم توسط بیت المال پرداخت گردید. برای رفع ناهمگونی‌های قضایی بازشناسی و تبیین

قواعد مسئولیت مدنی دولت با مقتضیات زمان امری ضروری است. حال اگر ضرری از سوی اولیای آموزشی و یا دانش آموزی به دانش آموزان وارد شود؛ باید قائل به تفکیک شد بدین توضیح که ماهیت اعمال دولت ایجاب می کند که دولت نسبت به اعمال کارمندان خود در حین وظیفه یا به مناسبت آن، در صورتی که آنان مرتکب تقصیر جزایی نشده باشند برای دولت «فرض تقصیر» لحاظ گردد و در موارد ناتوانی دانش آموز عامل زیان در جبران خسارت زیان دیده و یا در صورت فقدان یا ناشناخته ماندن مسئول حادثه، در شرایطی برای دولت «فرض مسئولیت» لحاظ گردد. با بررسی قوانین موجود مربوط به طور کلی مدیر و معلم مسئول و جبران کننده خسارات وارده برای افرادی که به آنان واگذار شده تا از آنان مراقبت نمایند هستند، حال این خسارت توسط آنان در اثر تنبیه آبی احتیاطی یا عدم استفاده از ابزار ایمنی صورت پذیرد یا توسط دانش آموز دیگر و همچنین دولت موظف به ایجاد شرایط مناسب و امن برای اجرای کلاس و کارگاه می باشد. در پایان اگر بخواهیم ویژگی های مدارس امن اشاره کنیم باید اذعان داشت در راستای تحقق سند بنیادین، مدارس امن در افق چشم انداز ۲۰ ساله کشور، مدارس می بایستی دارای ویژگی های زیر باشند:

- ساختمان و مصالح بکار رفته در آن و سایر اقلام می بایست در برابر آتش سوزی مقاومت لازم را دارا باشند.

- تمام طبقات ساختمان بایستی دارای مسیر خروج اضطراری برای تخلیه ساکنین باشد.

- مصالح بکار رفته در نازک کاری ها باید از مواد غیر قابل اشتعال باشد.

- راه پله ها و درهای خروجی نهایی باید عاری از هر گونه مانع بوده و جهت تمام درهای خروجی به سمت خارج و در وضعیتی باشند که بتوان به آسانی آن ها را باز کرد.

- احداث مدرسه بیش از سه طبقه ارتفاع ممنوع می باشد، تعبیه بالکن در هر ضلع ممنوع است.

- در مدارس باید خاموش کننده‌های دستی پودر و گاز کربنیک به تعداد لازم حداکثر به فاصله هر ۲۲ متر یک دستگاه در نظر گرفته شود.
- استفاده از قرقره‌های آتش‌نشانی (هورزیل) متصل به آب شهر یا منبع ذخیره مجزا و پمپ مستقل در فواصل لازم و مناسب ضروری باشد.
- مدرسه سیستم آلامر ایمنی و امنیتی مرکزی مجهز شود.
- مواد شیمیایی آزمایشگاه در جای مناسب نگهداری شوند.

منابع و مآخذ

الف - کتب

- امامی، محمد، آرش استوار سنگری، ۱۳۸۶، حقوق اداری جلد اول، تهران، نشر میزان.
- امیری قائم مقامی، عبدالحمید، ۱۳۷۸، حقوق تعهدات، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، تهران.
- آقای نی، حسین، ۱۳۶۹، حقوق ورزشی، چاپ اول، انتشارات معین، تهران.
- باریکلو، علی رضا، ۱۳۸۷، مسئولیت مدنی، نشر میزان، چاپ دوم، تهران.
- بهرامی احمدی، حمید، ۱۳۸۸، مسئولیت مدنی، نشر میزان، چاپ اول. تهران
- تقی پورظهير، علی، ۱۳۹۰، مبانی و اصول آموزش و پرورش، چاپ نهم، نشر آگه تهران.
- جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ۱۳۷۰؛ تر مینولوژی حقوق، گنجینه دانش، تهران.
- حبیبی، احسان، ۱۳۸۶، ایمنی کاربردی و شاخص های عملکرد در صنعت، چاپ دوم، نشر فن آوران، همدان.
- حسینی نژاد، حسینقلی، ۱۳۷۷، مسئولیت مدنی، نشر مجمع علمی و فرهنگی مجد، چاپ دهم، تهران.
- ۱۵- خورشیدی، عباس، ۱۳۸۲، مدیریت و رهبری آموزشی، انتشارات یسپرون. تهران.

- دالوند، فضل الله، ۱۳۸۶، تقسیم مسئولیت مدنی، چاپ اول، انتشارات دادیار، اصفهان.
- رضائی نژاد، رحیم، ۱۳۹۰، تربیت بدنی در مدارس، انتشارات سمت، چاپ ششم، تهران.
- ریاحی نژاد، حسین، ۱۳۹۰، مجموعه مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی، انتشارات مدرسه، تهران.
- زرگوش، مشتاق، ۱۳۸۹، مسئولیت مدنی دولت، جلد دوم، چاپ اول، نشر میزان، تهران.
- زرگوش، مشتاق، ۱۳۹۲، حقوق اداری مسئولیت مدنی دولت و کارکنان آن، چاپ اول، انتشارات جنگل، تهران.
- شارع پور، محمود، ۱۳۹۲، جامعه شناسی آموزش و پرورش، چاپ دهم، انتشارات سمت، تهران.
- صافی، احمد، ۱۳۸۹، سازمان و اداره امور مدارس، انتشارات رشد، تهران.
- صفایی، حسن و رحیمی، ۱۳۹۱، مسئولیت مدنی خارج از قرار داد، چاپ سوم، انتشارات سمت، تهران.
- طباطبایی موتمنی، منوچهر، ۱۳۷۳، حقوق اداری، چاپ پنجم انتشارات سمت، تهران.
- علی آبادی، علی، ۱۳۸۳، آیین دادرسی تخلفات اداری، انتشارات گنج دانش، تهران.
- غلامعلی زاده، محمد، ۱۳۹۲، مسئولیت مدنی ناشی از وسایل موتوری، موسسه مطالعات و پژوهش های حقوقی شهر دانش، چاپ اول، تهران.

- قاسم زاده، سیدمرتضی، ۱۳۸۵، مبانی مسئولیت مدنی، چاپ چهارم، نشر میزان، تهران
- قاسم زاده، سیدمرتضی، ۱۳۸۷، مسئولیت مدنی بدون قرار داد، چاپ سوم، بنیاد حقوقی میزان، تهران.
- قاضی شریعت پناهی، ابولفضل، ۱۳۸۱، بایسته های حقوق اساسی، چاپ نهم، نشر میزان، تهران.
- کاتوزیان، ناصر، ۱۳۷۵، تحولات حقوق خصوصی، چاپ سوم، انتشارات دانشگاه تهران.
- کاتوزیان، ناصر، ۱۳۷۸، حقوق خانواده، چاپ ششم، بنیاد حقوقی میزان، تهران.
- کاتوزیان، ناصر؛ ۱۳۸۶، الزامهای خارج از قرارداد- ضمان قهری، چاپ هشتم، انتشارات دانشگاه تهران

ب - مقاله

- ارجمند، امیرورزگوش، مشتاق، تقصیر در حقوق مسئولیت مدنی مطالعه تطبیقی، مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۴۹، تهران.
- امیدواری، سپیده، ۱۳۹۱، وقایع در مدارس، فصلنامه پایش سال یازدهم شماره ششم.
- بابایی، ایرج، ۱۳۸۲ بررسی عنصر خطا در حقوق مسئولیت مدنی ایران، مجله پژوهش حقوق و سیاست، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی، سال هفتم، تهران.
- بابایی، ایرج، ۱۳۸۹، جبران خسارات ناشی از صدمات بدنی در حقوق مسئولیت ایران، مجله پژوهش حقوق و سیاست، سال دوازدهم، شماره ۲۸.

- بابایی، ایرج، نقداصل قابلیت جبران کلیه خسارات مسئولیت مدنی ایران، پژوهش حقوق و سیاست، تهران.
- حسین آبادی، امیر، ۱۳۸۵، بررسی و تحلیل ماده ۷ ق.م.م.، مجله تخصصی الهیات و حقوق، شماره ۲.

ج - پایان نامه

- انیسی، محمدعلی، ۱۳۸۹، مسئولیت مدنی در قلمرو فعالیتها و قرار دادهای ورزشی، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی دامغان.
- ایزانلو، محسن، ۱۳۸۳، نظام جبران خسارت در بیمه مسئولیت مدنی، رساله دکترای تخصصی، دانشگاه تهران.
- پیلوار، رحیم، ۱۳۸۳، نقش تقصیر زیان دیده در دعوی مسئولیت مدنی، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران.
- گلبرارزاده، محمدعلی، ۱۳۸۲، مطالعه تطبیقی تسبیب در مسئولیت مدنی، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران.